

УДК 376.1 – 053.5

О.М. Ткач

ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО НАДАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ТПМ В УМОВАХ КЛАСІВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлені основні види та форми взаємодії закладів, що забезпечують навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення в класах інклюзивного навчання з батьками, досліджено рівень мотиваційної готовності батьків до співпраці з адміністрацією та спеціалістами, визначені рівні залучення батьків до надання корекційної допомоги та роль вчителя-логопеда у забезпеченні цієї взаємодії.

Ключові слова: класи інклюзивного навчання, тяжкі порушення мовлення, консультації-практикуми, логопедичні розваги.

В статье освещены основные виды и формы взаимодействия учреждений, которые обеспечивают обучение детей с тяжёлыми нарушениями речи в классах инклюзивного образования с родителями, исследовано уровень мотивационной готовности родителей к сотрудничеству с администрацией и специалистами, обозначены уровни вовлечения родителей к коррекционной помощи и роль учителя-логопеда в обеспечении этого взаимодействия.

Ключевые слова: классы инклюзивного обучения, тяжёлые нарушения речи, консультации-практикуми, логопедические развлечения.

Батьки відіграють важливу, якщо не ключову, роль в освіті та підтримці дітей з особливими освітніми потребами. Перш за все, вони батьки, з усіма правами і обов'язками, але вони також і джерело інформації, партнери при розробці та здійсненні корекційних програм за участю їх дітей.

Робота з батьками підвищує ймовірність появи однакових очікувань щодо використання мовлення дітьми з ТПМ вдома і в школі. Це також підвищує можливості для заохочення мовленнєвого спілкування дитини і збільшує кількість людей, які позитивно впливають на неї. Регулярні контакти з батьками дозволяють краще відчувати власне почуття відповідальності за навчання здобутки дитини. Діти краще

усвідомлюють важливість освіти, якщо будуть бачити, як педагоги і батьки працюють разом.

Наявність дитини з особливими освітніми потребами (з важкими порушеннями мовлення та іншими проблемами у розвитку) часто змінює і саму сім'ю. Батьки часто "ховають" таку дитину від друзі та родичі, які, на їх думку, можуть їх звинувачувати. Грошові витрати, пов'язані з корекцією особливо комбінованих вад розвитку, можуть серйозно підірвати сімейний бюджет.

Здатність сім'ї до адаптації, що, в свою чергу, обумовлено особистісними ресурсами кожного члена сім'ї, особливо рівнем освіти, здоров'я, самоповаги, а також їх рішучість і самовідданість здатні значно полегшити для дитини як процес адаптації серед здорових однолітків так і призвести до швидшої корекції існуючих порушень.

Можна виділити п'ять рівнів залучення батьків.

1. Інформованість. На цьому основному рівні школа інформує батьків про існуючі програми та можливості надання відповідних послуг.

2. Участь у діяльності. Батьки можуть бути запрошені, чи виявити власне бажання бути присутніми в певні моменти навчального та поза навчального процесу.

3. Діалог і обмін думками. Тут батьків залучають до створення адекватних корекційних програм для їх дитини і беруть на себе певну відповідальність стосовно їх реалізації.

4. Участь у прийнятті рішень. Врахування думки батьків при прийомі рішення стосовно затвердження плану дій чи внесення коректив в уже існуючий план корекції.

5. Відповідальність за взяті на себе зобов'язання і їх реалізація. Це найвищий рівень, при якому батьки приймають рішення спільно зі школою, залучені як у планування, так і в оцінку шкільної програми, приймають у ній безпосередню участь.

Мотиваційна готовність батьків до участі в колекційному процесі є дуже важливою для досягнення позитивного результату. Різна ступінь готовності до співпраці з корекційним установою відповідно визначила різні рівні батьківської мотивації: високий, середній, низький. Ми диференціювали їх за кількістю набраних балів: високий рівень - 12 балів, середній рівень - 7 балів, низький рівень - 5 балів.

Оцінюючи результати дослідження батьківської мотивації слід відзначити наступне.

Батьки з високим рівнем мотивації характеризувалися такими якісними показниками: адекватно сприймали стан дитини, були готові до повноцінного співробітництва з педагогами в процесі корекційної роботи, розуміли її важливість і необхідність; проявляли ініціативу в

плані співпраці з навчальним закладом, прислухалися до порад і рекомендацій і застосовували їх у спілкуванні з дітьми. Із загального числа досліджуваних сімей такі батьки склали саму нечисленну групу – чотири сім'ї (16%).

Батьки із середнім рівнем мотивації також адекватно сприймали стан дитини, не заперечували необхідності "співпраці з навчальним закладом, але при мінімальній витраті зусиль з їхнього боку, погоджувалися з усіма аргументами педагогів, але мотивували свою пасивність браком часу. Таких батьків було найбільше число - 12 сімей (48%).

Досить численною була група батьків з низьким рівнем мотивації – дев'ять сімей (36%). При цьому деякі якісні відмінності в характеристиці цієї групи батьків дозволили виділити два типи низького рівня батьківської мотивації.

Перший тип – відсутня адекватна оцінка батьками стану своєї дитини, пасивна внутрішня позиція батьків у співпраці з навчальним закладом виявлялася в нерозумінні необхідності корекційної роботи, критичні зауваження та пропозиції не приймалися (п'ять сімей - 55% від загального числа батьків цієї групи).

Другий тип – при адекватній оцінці батьками стану своєї дитини необхідність і можливість співпраці заперечувалися внаслідок усталеної позиції щодо засобів виховного впливу до своєї дитини, яку вважають єдино вірною; до цього ж типу відносяться сім'ї, в яких домінуюча роль у вихованні дитини належала бабусям (чотири сім'ї - 45% від загального числа батьків цієї групи).

Аналіз соціально-психологічної характеристики сімей і рівнів батьківської мотивації виявив різні варіанти співвідношення соціального статусу та батьківської мотивації.

Серед семи соціально і психологічно благополучних сімей одна сім'я характеризувалася високим рівнем батьківської мотивації: батьки адекватно сприймали стан дитини, проявляли ініціативу в плані співпраці з навчальним закладом, прислухалися до порад і рекомендацій і застосовували їх в спілкуванні з дітьми.

До середнього рівня батьківської мотивації були віднесені шість сімей. Високий освітній рівень батьків, матеріальна забезпеченість, хороші житлові умови, здоровий психологічний клімат в родині поєднуються тут з пасивною позицією батьків щодо співпраці з навчальним закладом. Недостатня мотивація обґрунтовується відсутністю вільного часу.

Неоднорідною в оцінці мотивації виявилася група сімей з задовільним соціальним статусом. З 14 таких сімей 3 (21%) показали високий рівень батьківської мотивації, шість сімей (43%) - середній і

п'ять сімей (36%) - низький, який характеризувався адекватною оцінкою батьків стану своєї дитини при запереченні необхідності і можливості співробітництва з установою, що надає корекційну допомогу, внаслідок усталеної позиції щодо засобів виховного впливу на дитину, яку вони вважають єдино правильною. Наявність таких якісних показників відповідає другому типу низької мотивації, згідно виділених нами рівнів.

Всі чотири соціально неблагополучні родини були віднесені до групи сімей з низьким рівнем батьківської мотивації. Якісні відмінності дозволили віднести цю групу до одного типу низької мотивації, коли була відсутня адекватна оцінка батьками стану своєї дитини, пасивна внутрішня позиція батьків у співпраці з закладом виявлялася в нерозумінні необхідності корекційної роботи, критичні зауваження та пропозиції не приймалися.

Отже, аналіз соціальної характеристики сімей та рівня готовності батьків до повноцінного співробітництва із загальноосвітніми закладами, що забезпечують інклюзивне навчання для їх дітей, виявив варіативність позицій в співвідношенні соціального статусу та батьківської мотивації. Відзначається відсутність взаємозв'язку між соціальним статусом і рівнем готовності батьків до співпраці в сім'ях з оптимальною і задовільною характеристикою, а також закономірний зв'язок між незадовільним соціальним статусом сім'ї та низьким рівнем мотивації.

Найбільш продуктивна взаємодія в процесі корекційної роботи відзначено в сім'ях із задовільною оцінкою соціального статусу.

Напрямки роботи вчителя-логопеда з класах та групах інклюзивного навчання щодо включення батьків у корекційний процес:

1. Забезпечення батьків точною, зрозумілою інформацією стосовно результатів психолого-педагогічного та логопедичного вивчення їх дитини;
2. інформування стосовно вікових особливостей нервово-психічного розвитку, етапів становлення мовленнєвої функції;
3. знайомство з методами та формами корекційно-розвиваючого впливу;
4. залучення батьків до активної участі в корекційному процесі щодо подолання наявного мовленнєвого порушення;
5. навчання батьків прийомам корекційно-розвиваючої роботи з дитиною-логопатом;
6. формування у батьків і дітей уявлення про основні критерії готовності до навчання в школі та формування передумов до виникнення писемного мовлення;

7. акцентування уваги батьків на позитивних досягненнях в розвитку, забезпечення інформацією щодо створення умов для їх прояви, адже довіра батьків до педагога ґрунтується на повазі до його досвіду, знань, компетентності в питаннях корекції мовленнєвих порушень, а головне, на довірі до нього в силу його особистісних якостей (турботливості, доброти, чуйності, уважності).

Організація взаємодії педагога з батьками також може мати кілька етапів:

1-й етап - "Передача батькам позитивного образу дитини". Педагог ніколи не скаржиться на дитину. Навіть якщо вона щось накоїла.

2-й етап - "Обговорення з батьками успіхів і прогресу в розвитку дитини, особливостей спілкування з однолітками, результатами досягнень у навчальній діяльності.

3-й етап - "Ознайомлення логопеда з проблемами сім'ї у вихованні та навчанні дитини". На даному етапі активна роль належить батькам, вчитель-логопед тільки підтримує діалог, не даючи оціночних суджень. Потрібно пам'ятати, що отриману від батьків інформацією потрібно використовувати тільки для організації позитивної взаємодії.

4-й етап - "Спільне дослідження і формування особистості дитини". Тільки на цьому етапі педагог, який завоював довіру батьків при успішному проведенні попередніх етапів, може починати обережно давати поради батькам.

Форми роботи з батьками також різноманітні:

Батьківські збори можуть бути присвячені ознайомленню батьків із завданнями і змістом корекційної допомоги, що буде надаватися дітям з мовленнєвими порушеннями, обговоренню спільних зусиль та підбору адекватних напрямків роботи педагогічного колективу, батьків здорових дітей та батьків дітей з ТПМ щодо створення розвивального середовища у класі, залученню до допомоги дітям з ТПМ та комбінованими вадами дітей з нормальним мовленнєвим розвитком, створенню та обговоренню корекційних програм з батьками дітей з мовленнєвими порушеннями, підведенню підсумків корекційної роботи за навчальний рік.

Домашні завдання. Вчитель-логопед надає батькам можливість вивчити індивідуальні зошити дітей, щоб вони могли простежити динаміку їх навчання, організовує їхню участь у виконанні домашнього завдання, а також домашні завдання вивішуються на стенді для батьків.

Тестування та анкетування дозволяє виявляти найбільш актуальні проблеми батьків, що виховують дитину з тяжкими мовленнєвими порушеннями.

Домашні ігрові та картотеки розвиваючих ігор. Це знайомство батьків з простими, але дуже цікавими, а головне корисними іграми для дітей, в них входить опис ігор, що сприяють розвитку мовлення дитини, в які батьки могли б пограти з дитиною в будь-який зручний для них час: "На кухні ", " По дорозі в навчальний заклад ", " У вільну хвилинку ".)

Дні відкритих дверей. Батьки відвідують індивідуальні та підгрупові заняття, дивляться, як діти займаються, які набуті навички їм необхідно закріпити вдома, над чим ще попрацювати.

Батьківські п'ятихвилинки. Створення можливостей для батьків отримання консультації як від фахівця, що проводять безпосереднє надання корекційної допомоги так і від адміністрації закладу).

Консультації - практикуми. Спільно з дітьми батьки малими підгрупами розучують артикуляційну гімнастику, вчать виконувати завдання разом з дітьми в логопедичних зошитах.

Свята і розваги. Для участі залучаються батьки як здорових дітей так і дітей з ТПМ. Наприкінці року батьки запрошуються на підсумкове заняття – де діти демонструють всі свої знання, вміння і навички набуті за навчальний рік.

Випуск газет для батьків з висвітленням основних подій, що відбулися в класі, даються практичні поради батькам.

Організація виставок робіт учнів та вихованців.

Оформлення папок-пересувок чи тематичних папок Папки можуть бути присвячені проблемам мовленнєвого розвитку дитини – подолання проблем дітей у формуванні граматичній будові мовлення, збагаченню словника, підготовці до навчання грамоті, розвитку дрібної моторики, артикуляції.....

Дані форми роботи дозволяють залучити батьків до активної участі в корекційному процесі, передбачають встановлення між педагогами та батьками довірчих відносин, створюють умови для розуміння батьками ролі сім'ї у навчанні та вихованні дитини.

Вчитель-логопед визначає зміст роботи батьків з дітьми вдома, ними можуть бути:

1. Закреплення отриманих на корекційних заняттях навичок:

- а) правильної звуковимови;
- б) фонематичного сприймання;
- в) граматичної будови мови;
- г) зв'язного мовлення.

2. Спільна діяльність батьків з дітьми:

- а) читання художніх творів;
- б) пізнавальні розповіді дорослих;
- в) спостереження за природними явищами;
- г) виконання спільної діяльності, бесіда про виконану роботу;
- д) похід в кінотеатр, цирк, зоопарк, розмова про побачене.

3. Самостоятельная діяльність:

- а) гра;
- б) розповідь з особистого досвіду;
- в) придумування ігрового або нового казкового сюжету;
- г) створення творчої ігрової ситуації (конструювання, зображувальна діяльність).

У роботі з батьками широко використовуються допоміжні наочні засоби:

- Спеціальні "логопедичні куточки";
- Інформаційні стенди;
- Тематичні виставки книг;
- Посібники, пам'ятки, зразки виконаних завдань.

Вони містять корисну інформацію, яку батьки можуть вивчити, приходючи за своїми дітьми, поки ті збираються додому. Мінімум раз на тиждень матеріал на стендах оновлюється. При оформленні стендів використовуються не тільки малюнки, написи "від руки", але і плакати та фотографії.

Перевага нових форм і методів взаємодії педагогів з батьками:

- позитивний емоційний настрій педагогів і батьків на спільну роботу з виховання та навчання дітей;
- врахування індивідуальних особливостей дитини (педагог, постійно підтримує контакт з сім'єю, знає особливості кожної дитини і враховує їх при роботі, що, в свою чергу, веде до підвищення ефективності педагогічного процесу;
- зміцнення внутрішньосімейних зв'язків, що також, на жаль, є проблемним питанням в педагогіці і психології на сьогоднішній день;
- можливість реалізації єдиної програми виховання та розвитку дитини в навчальному закладі і сім'ї.

Список використаних джерел

1. Гаврилова Н.С. Порухення фонологічного боку мовлення у дітей: Монографія.– Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друк-Сервіс", 2011. – 200с.
2. Дети с нарушениями речи. Технологии воспитания и обучения: Методическое пособие / Под ред. Ю.Ф. Гаркуши. – М.: В. Секачев, НИИ Школьных технологий, 2008. – 192 с.

3. Дети с отклонениями в развитии. Методич. пособие. (Автор-составитель Н.Д. Шматко) – М: "АКВАРИУМ ЛТД", 2001. - 128 с.
4. Діти з особливими потребами в школі: Психолого-педагогічний супровід / Ольга Романова та ін. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека "Шкільного світу"). Дефектологічний словник: навчальний посібник / За редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова. - К.: "МП Леся", 2011. - 528 с.
5. Интегрированное обучение детей с особенностями психофизического развития: Монография / А.Н.Коноплева, Т.Л.Лещинская. – Минск: НИО, 2003. – 232с.
6. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., – 2-ге видання, стереотипне – К.: ФО-П Парашин І. С, 2010. – 128 с.
7. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: "Самміт-Книга", 2009. – 272 с. :іл. – (Серія „Інклюзивна освіта”) 5. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. - 672 с.
8. Реалізація корекційно-розвивальної спрямованості виховання і навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку: Збірник наукових праць / Відп. ред. В.О. Липа. Слов'янськ: СДПУ, 2007. – 135 с.

In this article: highlight the major types and forms of cooperation institutions that provide education for children with severe speech disorders in school inclusive education with parents, study the motivational level of readiness of parents to cooperate with the administration and experts determined the level of parental involvement in providing corrective assistance and the role of teacher speech therapist in promoting this interaction.

Keywords: class inclusive education, severe speech, workshops, entertainment logopedic.

Отримано 23.2.2012